

Сирук Виктория. Особенности форм изложения в малой прозе Леси Украинки и А. Крымского. В статье рассматривается функционально-повествовательный аспект некоторых рассказов Леси Украинки и А. Крымского. Писатели искали соответствующую форму художественного повествования, что и является способом организации текста, подачей его содержания. В произведениях художников слова прослеживается некая эволюция изложения художественного материала от тотального внедрения автора в развитие событий к его абсолютной элиминации из текста, к читательской иллюзии саморазвития текста произведения. Такая эволюция происходила как под влиянием общелитературных тенденций, так и под знаком индивидуальной творческой личности и Леси Украинки, и А. Крымского.

Ключевые слова: рассказ, автор, нарратор, сказ, повествование.

Siruk Viktoriya. Features of Expression Forms in the Stories of Lesya Ukrainka and A. Krymskyu. In the article the functional and expressive aspect in the stories of Lesya Ukrainka and A. Krymskyu is researched. The writeres searched for the proper to the context form of artistic description which is, actually, the method of organization and existence of the text, the means of the context presenting. In works Lesya Ukrainka and of A. Krymskyu the most noticeable was a gradual evolution of exposition from continuous writer's engaging into events development to his absolute elimination from the work canvas, to creation in the reader the illusion of the text's self-development. Such an evolution took place under the influence of general literary tendencies as well as marked by individual creative personality of Lesya Ukrainka and A. Krymskyu himself.

Key words: story, author, narrator, description, narrative.

УДК 812.162

Надія Сташенко

У КООРДИНАТАХ ДОЛІ ТА ТВОРЧОСТІ ІВАНА КОРОВИЦЬКОГО

У статті за раритетними документами, матеріалами проаналізовано життєвий і творчий шлях учня І. Огієнка – ученого, письменника, літературного критика, бібліографа, представника української діаспори родом із волинського краю – Івана Коровицького.

Ключові слова: Волинь, поетична збірка «Віще зілля», «Енциклопедія українознавства».

Постановка наукової проблеми та її значення. Волинська літературна еміграція, її яскраві особистості, життя і творчість митців потребують ретельного вивчення та осмислення. Документи, які ще не опубліковані, зокрема епістолярій, уводяться в науковий обіг уперше, як і поезії зі збірки І. Коровицького «Віще зілля». У статті використано матеріали фонду відділу рукописів Львівської наукової бібліотеки імені В. Стефаника, зокрема листи, адресовані відомому західноукраїнському літературознавцю Є.-Ю. Пеленському, О. Телізі, спогади У. Самчука.

Виклад наукового матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Ім'я І. Коровицького – «щирого працівника на полі української культури» [12, с. 163], вченого, письменника, літературного критика, історика літератури, бібліографа, архівіста – добре знане в українській діаспорі, однак на Волині невідоме.

Про життєвий і творчий шлях І. Коровицького на сьогодні маємо небагато відомостей, тому що далеко не всі джерела, архіви доступні для дослідників, оскільки знаходяться переважно за кордоном. В Україні чи не вперше про І. Коровицького написав літературознавець Ф. Погребенник [8], коротка інформація є у томику праць Ю. Шереха [11, с. 525], дещо розлогіша – у збірнику «Слово» однойменного об'єднання українських письменників у екзилі [9, с. 193] та в науково-популярному збірнику волинезнавства «Літопис Волині» [12]. У фондах відділу рукописів Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника вдалося розшукати низку листів І. Коровицького, адресованих відомому західноукраїнському літературознавцю Є.-Ю. Пеленському [4, с. 5]. Кілька штрихів до його характеристики знаходимо у спогадах У. Самчука «На білому коні» та в епістолярії Олени Теліги.

Покликаючись на ці джерела та деякі віднайдені матеріали із масиву наукового, літературно-критичного доробку І. Коровицького, спробуємо окреслити грані життя і діяльності вченого, письменника, літературного критика.

Знаємо певно, що Іван Коровицький народився на Волині 24 червня 1907 р. в родині священника Івана Коровицького. А от щодо місця його приходу на світ є різні відомості. Автор пропам'ятної статті про І. Коровицького, опублікованої в «Літописі Волині», В. Шиприкевич стверджує, що це сталося в околиці міста Володимира, а проф. Ф. Погребенник у матеріалі до бібліографічного словника українських письменників-емігрантів (К., 1996) називає село Михалія біля міста

Новограда-Волинського. Зауважимо: в обох біографічних матеріалах про І. Коровицького повідомляється, що він навчався в Луцькій українській гімназії. З огляду на ближче розташування Луцька до Володимира інформація щодо місця народження І. Коровицького в статті В. Шиприкевича видається переконливішою. Не менш важливим є факт їхнього особистого знайомства. Топонім Михальє (саме таке написання в І. Коровицького. – Н. С.) трапляється в одній із його поезій (присвята сестрі. – Н. С.):

*Десь у надбужній Волині.
Вечір сторінку читає
У тиші заснулого літа.
Ось воно – наше Михальє
На брови насунуло стріхи.*

Встановити, було Михальє передмістям Володимира чи Новограда-Волинського, нам поки що не вдалося, але «надбужна Волинь» – це таки біля Володимира.

Отож, закінчивши 1925 р. Луцьку українську гімназію, І. Коровицький їде до Варшави, щоб продовжити за сімейною традицією навчання на теологічному факультеті столичного університету. Як виявилось, у цьому навчальному закладі працювали кафедри української мови та історії.

Варшава у добу міжвоєнтя була не тільки одним із політичних, а й науковим центром української еміграції. Науково-видавнича діяльність зосереджувалася в Українському науковому інституті. У Варшаві перебували українські вчені: П. Андрієвський, С. Балей, В. Біднов, Д. Дорошенко, П. Зайцев, М. Кордуба, О. Лотоцький, І. Огієнко, Р. Смаль-Стоцький, Л. Чикаленко, І. Шовгенів та ін. [2, с. 210]. У Варшавському університеті на посаді професора церковнослов'янської мови і палеографії від 1926-го до 1932 р. працював Іван Огієнко – видатний учений, мовознавець, історик церкви, церковний і культурний діяч, колишній ректор Кам'янець-Подільського державного університету, міністр освіти в уряді УНР. Саме в нього поталанило І. Коровицькому проходити спеціалізацію із церковнослов'янської мови та історії церкви. Авторитет І. Огієнка був незаперечний. Його ерудиція, ґрунтовність знань забезпечували йому популярність серед студентів. Усе ж не випадковим видається те, що серед магістрів-випускників 1929 р. І. Огієнко запропонував саме І. Коровицькому

бути його асистентом. Згодом талановитий молодий викладач утверджується на посаді доцента.

Після того, як польське міністерство освіти усунуло І. Огієнка з посади професора Варшавського університету, він 1933 р. засновує науково-популярний часопис «Рідна мова», а також журнал «Наша культура» (1935). Довкола журналу «Рідна мова» редактор і видавець І. Огієнко згуртовує талановитих науковців, зокрема Я. Гординського, І. Коровицького, І. Крип'якевича та ін. Уже перебуваючи в Канаді, І. Огієнко так оцінював роль цього часопису: «Сьогодні, оглядаючись на цей тяжкий тернистий шлях “Рідної мови”, спокійно можна сказати: зроблено все, що було в силі людській, щоб чесно й достойно стояти на сторожі слова. Працю докінчить наступне покоління» [6, с. 370]. На сторінках журналів І. Огієнка «Рідна мова» та «Наша культура» було опубліковано статті І. Коровицького: «Незнаний вірш кінця XVI в.», «Чужомовні запозичення», «Конкуренти Почаївської друкарні», «Софія Київська» та ін.

У Варшаві І. Коровицький завідував Православним митрополічним архівом-музеєм, де зберігалися цінні для дослідників українознавчі матеріали. 1939 р. за його редакцією виходить у світ перше українське Напрестольне Євангеліє.

Варшавський період життя І. Коровицького був сприятливим не тільки для викладацької і наукової діяльності, а й для літературної. Він не міг стояти осторонь бурхливого літературно-мистецького життя, що вирувало в польській столиці завдяки Є. Маланюку, Ю. Липі, Н. Лівницькій-Холодній, О. Телізі, А. Крижанівському, Б. Ольхівському та ін., які після закінчення навчання в Чехословаччині мешкали у Варшаві або там студіювали. Письменники гуртувалися у групі «Танк», довкола журналу «Ми», видавництва «Варяг». Певно, що їхні дискусії й незгоди, творчі успіхи й невдачі були відомі Іванові Коровицькому.

Особистою приязню він був пов'язаний з Оленою Телігою, про що говорить присвята «Пані Олені Телізі» на першій і єдиній поетичній збірці І. Коровицького «Віще зілля», яка вийшла друком у Львові 1936 р. До її виходу у світ причетний Є.-Ю. Пеленський – редактор, науковець, видавець, автор численних досліджень, статей, передмов, що друкувалися в західноукраїнській та еміграційній періодиці. Олена Теліга знала Є.-Ю. Пеленського особисто і не раз приїжджала до Львова. Добрим її приятелем став Б.-І. Антонич, хоча знайомство

їхнє розпочалося із несподіваного для О. Теліги фейлетону, що його опублікував Антонич у журналі «Дажбог», де редактором був Є.-Ю. Пеленський. Відтак це коло львівських знайомих Олени Теліги прийняло до себе І. Коровицького. Про це свідчать листи, що зберігаються серед матеріалів архіву Є.-Ю. Пеленського у відділі рукописів Львівської наукової бібліотеки імені В. Стефаника НАН України. Це кореспонденція 1935–1939 рр., що надходила до нього від І. Коровицького та Олени Теліги з Варшави.

Спонукою до початку листування між І. Коровицьким та Є.-Ю. Пеленським стала стаття Коровицького, опублікована в журналі «Вістник» «З психології поетичних образів» (квітень 1936 р.). На неї листовно відгукнувся Є.-Ю. Пеленський. Про це свідчить лист-відповідь І. Коровицького від 21 травня 1936 р., де він не погоджується з адресатом у поглядах на суть поетичного образу [4, арк. 3]:

Вельмишановний Пане Товаришу!

...Я дуже давно прагну з Вами познайомитися, але все не відважувався написати до незнайомого. Дуже радий, що моя стаття допоможе нашому зближенню.

Дійсно, розходження наше в поглядах на істоту поетичного образу може впливати з непорозуміння. В такому разі признаю свою вину, що повстала з малого вдумання в Ваші тези, але для того мусимо або порозумітися усно, або Ви ширше про це напишете (хоч би окремою статтею). Питання це суттєве й про нього варто писати. В кожному разі я буду боронитися.

Заздрошу Вам, що й фахово працюєте над літературою. Моя праця – це архівістика й старослов'янська мова. А цьому, що мене дуже цікавить – теорія творчості, цілком не маю змогу присвятити трохи часу. Шкода! Ця царина дійсно в нас лежить «відлогом».

Якщо зберетесь коли будь до Варшави, то мусите зупинитися в мене. Обов'язково. Але, надіюся, що наші приватні приятні відносини не перешкоджають нам й надалі вести наукову полеміку. За відповідь згори дякую.

З глибокою до Вас пошаною

Ів. Коровицький

21.V.36., Варшава.

Наукова дискусія між І. Коровицьким та Є.-Ю. Пеленським тривала. Її результатом стали опубліковані статті І. Коровицького «Пое-

тичні твори й поетичні образи» (Вістник. – 1937. – Ч. 6) та Є.-Ю. Пеленського «З генези поетичних образів», «З психології поетичних образів».

Перебуваючи влітку 1936 р. у Варшаві, Є.-Ю. Пеленський відвідав І. Коровицького. Про це читаємо в листі Олени Теліги до Є.-Ю. Пеленського від 29 липня 1936 р. (у тексті листа згадку про І. Коровицького виділено нами. – Н. С.) [5, арк. 2–3]:

*Шановний Пане Докторе
і дорогий Товаришу!*

Давно все хочу написати Вам і привітати Вас. З нового часу довідалася я про зроблений Вами докторат і відразу ж хотіла зложити Вам з того приводу тратуляції. Але де там! Коровицький повідомив мене, що Ви виїхали зі Львова, а нову Вашу адресу дав мені лише сьогодні. Отже – вітаю сердечно з новим титулом і дякую неменш сердечно за книжки, що під час свого побуту в Варшаві лишили Ви для мене у Коровицького. Що у Вас чутно цікавого, Пане Товаришу? Що пишете нового? Мені дуже прикро, що Ви були в Варшаві тоді, коли мене в ній не було; я не мала нагоди привітати Вас на своєму п'ятому поверсі.

Тимчасом сиджу у Варшаві, але 1-го виїжджаю на місяць до Заліщиків. Маю намір в осени видати нарешті свою збірку, але це ще не напевно.

Ще раз сердечно вітаю Вас і Вашу дружину, яку я маю колись ближче пізнати.

Пийте сонце і прозоре липнєве повітря повним келихом!

Олена Теліга.

Листи письменників – це завжди багатий матеріал для дослідника, бо вони не тільки передають риси особистості, ставлення до друзів, знайомих, подій, допомагають дізнатися про людей, що були в колі їхнього спілкування, творчі плани і т. ін., а й фіксують важливі подробиці до характеристики епохи.

У цитованому вище листі Олена Теліга висловлює надію на видання своєї поетичної збірки. На жаль, цього не сталося за її життя. І. Коровицький же знайшов в особі Є.-Ю. Пеленського доброго порадника, критика і людину, яка найдіяльніше сприяла виходу у світ його поезій.

У листі І. Коровицького до Є.-Ю. Пеленського від 17 червня 1936 р. [4, арк. 5] читаємо:

Дорогий Товаришу!

Пересилаю Вам вірші. Це моє дивацтво. Жодних поетичних амбіцій не маю, але хочу сказати децю про Полісся-Волинь. Так як я це відчув підчас своїх мандрівок. За Вашу поміч в цьому ділі глибоко Вам вдячний.

Додаю взірці паперу (№ 1), обкладинки (№ 2) й розпланування сторінок (№ 3). Папір не може бути тонший (бажано грубший) – може знайдеться темно-сірий. Обкладинка – приблизно така, як взірець, але даю Вам велику автономію – можете дати й все інше – бо не знаю чи все у Львові можна дістати.

Як бачите, самого складу буде дуже небагато. Логічно збірка ділиться на 2 частини, що підкреслено вільною сторінкою [43].

Думаю, що тепер у Друкарню надсилаючи коректу змога подати точну ціну 200 примірників.

Дорогий Товаришу! Вибір черенків (літер і цифр) для моїх віршів довіряю Вам. Не сердитесь, що Вас так обтяжую?

Привіт Вам від П. Олени. Вона просить також, щоб Ви передали привіта Антоничеві. І від мене.

З товариським привітом

Ваш Іван Коровицький

17.6.36., Варшава

P.S. Переобтяжений працею, боюся, що зробив випадковий вибір, або недоглянув орфографічних помилок. Якщо Вам в читанні впаде в око такий недогляд, будь-ласка, виправіть.

I. K.

Лист від 27 червня 1936 р. [4, арк. 7] фіксує детальне опрацювання І. Коровицьким усіх зауваг Є.-Ю. Пеленського, а також його ставлення до поезії Олени Теліги:

...П. Олена дякує за пам'ять і здоровить Вас. Оскільки знаю – збірка її вийде не скоро. Ну, вона дійсна поетка – тому не може друкувати так нерозважно як я.

На літо залишаюся у Варшаві. Зв'язаний працею в архіві. Ну, мушу розпочинати знову докторську працю. Та й «Ювілейний Збірник» треба закінчити.

Здоровлю! З товариським привітом.

Іван Коровицький.

Епістолярій І. Коровицького та Є.-Ю. Пеленського засвідчує зародження справжньої дружби між ними. І. Коровицький щиро віншує «Дорогого Товариша» зі ступенем доктора: *«Це для мене велика радість, – пише він, – як кожне досягнення українців. Що більше знав особливо тяжкі умови у Вас»*. Він вдячний за підтримку, за опубліковані рецензії, надіслані періодичні видання, за пропозиції до співпраці (листи 1936–1939 рр.).

Поетична збірка І. Коровицького досить швидко побачила світ – за декілька місяців. У листі від 14 серпня 1936 р. він дякує Є.-Ю. Пеленському за добру звістку, що стосувалася виходу у світ «Віщого зілля» [4, арк. 8]:

Дорогий пане Євгене!

Дякую за вістку. Сьогодні виїжджаємо у відпустку. На жаль, увесь час дочці і мені певно не вийде здійснити свій намір – поїхати в гори.

Свої примірники прошу роздати, кому знайдете потрібним, – але особливо прошу не забувати Антонича. Хтів би щоб отримали «Дзвони», «Назустріч», «Обрії» – а краще всі редакції (можете дописувати «для рецензії»). Чи вибачите, що Вас так використовую? За антологію наперед дякую. Шліть на адресу, що на звороті (до 10 вересня). Якщо вже вислали, то мені пришлють. Адреса п. Олени до 1 вересня Zalezczyki villa «Victoria».

Сердечно здоровлю Вам Іван.

Того ж 1936 р. у Львові вийшли друком поетичні збірки Б.-І. Антонича «Книга Лева», С. Гординського «Буруни» та його ж талановитий переклад «Слова о полку Ігоревім», збірка Ю. Косача «Мить з Майстром». Як сприйняла західноукраїнська та еміграційна критика в такому літературному контексті збірку І. Коровицького, вияскравлює досить розлога рецензія Б. Ольхівського в журналі «Ми». Критик відзначив, зокрема, таке: *«Не вважаючи на зовнішню декотрих віршів Коровицького «заумність», таку осоружну для певного роду наших критиків... – вірші Коровицького «штучні» може, на погляд примітивіста, в дійсності «беруть» (особливо кращі з них) читача витонченою й зосередженою простотою й щирістю. Не вважаючи на всю зовнішню химерність своїх віршів, Коровицький поет – глибоко антибароковий, хоче поривати не південною експресією, не рвучким потоком слів, не пишним багатством прикрас, а північною*

заглибленою і опанованою напруженістю. А крізь усю екстравагантність і експериментальне новаторство декотрих його віршів виразно пробивається туга за найпростішим і найкупішим висловом найглибшого і найдорожчого» [7, с. 216–217].

Б. Ольхівський відзначив деяку нерівність віршів І. Коровицького, але й відчув їх привабу. Він радить читачам «вчутись» у збірку, щоб «зазнати нещоденних радощів», читаючи, як

*... нахиливши свої зорі,
Вслухає радісний Господь
І неспокійні розговори,
І скрип лаптованих підвод.
Сміються Ігорі за Доном,
Пливуть Олеги за Босфор –
А над Поліссям ходить сонним,
Як шлях чумацький – омофор.*

Сила його світу, зауважує Б. Ольхівський, – це сила наскрізь духовна, сила екзальтованого аскета... Настрій Коровицького – настрої францисканський, радість болю; його життєвих «стежок кропива цвіте блакитно, як волошки».

Б. Ольхівський побачив у Коровицькому «нового українського справді поета».

Наголосивши, що рік 1936-й приніс у літературу поетичні збірки «з бездоганим ідеологічним змістом, із логічно-модерними настроями (нація і залізо, хрест і меч), з правильною мовою...», критик водночас зазначив, що не завжди почуття у цих віршах «перетворені в таємній альхемії глибинних екстаз у віще зілля – мудрий корінь. Небездоганні, навпаки – обтяжені великими хибами поезії Коровицького мусимо відзначити як протилежність до цих зверхньо-бездоганих, порожньо-дзвінких віршів» [7, с. 216].

Кого з авторів мав на увазі критик Б. Ольхівський, захищаючи поезію І. Коровицького, невідомо. Адже на терені Західної України виходило друком чимало поезії. Безперечно, що згадані нами збірки Б.-І. Антонича, С. Гординського, Ю. Косача із літературного контексту 1936 р. – найяскравіші.

Домінантним у збірці І. Коровицького «Віще зілля» є образ рідної землі: «Слово болюче – Волинь у серці ніяк не уміститься». У ньому – «вежі предавніх твердинь», «жага несприйнятих століть», пісні

«про волю і про полон», боротьба і жертви («ось синя кров із порохом Волині На скроні пнеться мов змія...»), а ще нескореність і нездоланність у змаганнях за волю:

*Проходять дні у біль натяків,
У вічну блідість темних уст.
Ніхто з Полісся ще не плакав
Схилившись на камінний куц.
Ріллею пахне дикий вітер
Десь згарища і чорна кров.
І дивно так: вишнями вкрите
Якесь над Тур'єю село.*

Поет у передчутті перемін, що грядуть:

*На небо лізе дикий місяць.
Болото курить як кадило.
Його Господь назвав Полісся,
А серце – в нетрях заблудило.
У тьму віків розкривши вії
Чекає тут заснулий Кобринь.
Хтось думає про древній Київ,
Про віще зілля, мудрий корінь.
І думка мучиться пророча
Шляхи Господні зрозуміти
О, місяцю! Поліський хлопче,
Чи знаєш ти, що має дніти?*

Віще зілля – як євшан-зілля, спогад і тривка пам'ять про історію народу, про повернення до витоків – «мудрого кореня» – древнього Києва – державності.

Поет гостро відчув нероз'єднану кордонами Україну:

*Моїх шляхів прадавній порох,
І терпкий піт, і кров моя.
Ніким неміряні простори
Втікли у галицькі поля.
Нестримним щастям були вчора
Надривні зови журавля...
І серце стримавши від крику –
Це серце скаче як думки –*

*Спокійно важу радість дику
В мої змушнілі п'ястуки.
І як пожежа, пахне вика
На дотик Божої руки.*

Поезії І. Коровицького окремою збіркою більше не виходили. Але поетична струна звучала, відлунювалась у цілій низці літературно-критичних публікацій, особливо в повоєнний період. Любов до літератури, відчуття слова, поетичного образу проніс письменник упродовж життя.

Отож, Є.-Ю. Пеленський відіграв важливу роль у виході у світ поетичної збірки «Віще зілля», адже не міг не відчутти небуденного таланту її автора. Він також сприяв І. Коровицькому у виданні наукових праць. Зокрема, 1936 р. І. Коровицький упорядкував науковий збірник у 30-ту річницю наукової праці професора Івана Огієнка (лист Коровицького до Є.-Ю. Пеленського від 27.06.1936 р.). До своєї статті про І. Огієнка «Чин Ученого» він додає значно доповнений (порівняно з двома попередніми) список наукових праць свого вчителя, що налічував 441 позицію. І. Коровицький висловлює вдячність «Дорогому Другові» за поміч у друкарні під час підготовки згаданого збірника до виходу у світ (лист від 27.01.1937 р.).

Листи 1939 р. (від 11 травня та 7 серпня) пройняті тривогою (адже нависла реальна загроза втрати посади у Варшаві), повідомленням, що «його заробкові справи дуже зле», а також сподіванням нагоди переїхати до Львова, де «міг би ближче стати до праці в наших видавництвах».

На цю ситуацію непевності в майбутньому накладалися складні проблеми польсько-українських стосунків, що особливо загострилися наприкінці 30-х років. Задавнені рани ятрилися й з'являлися нові. Особливо страждало релігійно-національне життя. Осторонь цих проблем І. Коровицький стояти не міг. Адже за офіційним наказом із Варшави почалося масове окатоличування православних віруючих, насильницьке перетворення українських православних храмів на костьоли. У місцях, де віруючі чинили найбільший опір, церкви спалювали або руйнували. Лише за один рік таке святотатство було вчинене над більш як 150-ма православними храмами, стільки ж перетворено на костьоли [10, с. 106].

І. Коровицький своєю книгою «Нищення церков на Холмщині в 1938 р.», що вийшла в Кракові 1940 р. під псевдонімом Б. Жуків,

фіксує «страшні роки диявольської боротьби цілої держави проти маленької горстки холмщаків-українців» [1, с. 3]. На 25 світлинах, долучених до цього видання, зафіксовано руїни зневажених, повалених українських православних храмів Білгорайського, Більського, Грубешівського, Холмського, Томашівського та інших повітів, подано список 51 місцевості, де були зруйновані українські православні церкви, зафіксовано свідчення очевидців, німу реакцію польських владців, неправдиву інформацію, що її поширювала польська преса з приводу жорстокого терору на кшталт: «у знищених церквах зберігалася зброя і протидержавна література» [1, с. 25].

Усе ж, робить висновок автор, події 1938 р. «були лише приготуванням до страшних переслідувань, що їх приніс холмщакам 1939 р., коли пролилася свята кров героїв оборонців своєї народності й віри... Коли по ночах цілі села чатували на напади поляків і часто їх переможно відбивали. Коли ясным полум'ям спалахнув, здавалося вже приспаний дух колишнього холмського лицарства, дух заклитий в відвічних мурах, в руїнах давніх князівських замків, в кожній українській селянській хаті... Страшні 1938 й 1939 рр., що їх мужньо витримала Холмщина, стають найбільшим доказом перед усім світом, що Холмщина – невідлучна українська православна земля, яка під найтяжчими муками не стратить свого духа, свого національного обличчя й своєї віри» [1, с. 27].

Саме за таких історичних обставин відновлювати релігійно-національне життя українців на Холмщині 1940 р. розпочинає архієпископ Холмський і Підляський Іларіон (Іван Огієнко).

Початок Другої світової війни вніс свої трагічні корективи в долі людей, поколінь, народів. Ми, на жаль, не маємо відомостей про те, як складалося життя І. Коровицького в роки цих випробувань. Наприкінці війни він, як і значна частина представників української інтелігенції із празького, варшавського та інших європейських центрів української еміграції, перебуває в таборах Ді-Пі в Німеччині, налагоджує стосунки з науковцями. У Мюнхені І. Коровицький влаштовується на посаду викладача в Теологічній академії Української автокефальної православної церкви, а також працює в Українському вільному університеті.

Він повертається до наукової роботи, та й поле для діяльності було дуже широке – зокрема підготовка «Енциклопедії українознавства», що стала найбільшим досягненням української еміграції після Другої світової війни. Видатний учений і громадянин, органі-

затор науки В. Кубійович залучив до роботи над цим унікальним виданням відомих науковців: А. Жуковського, С. Яніва, М. Глобенка, І. Кошелівця. Мовознавчі матеріали опрацьовували Юрій Шевельов і Олекса Горбач, історичні – Олександр Оглоблин, мистецтвознавчі – Святослав Гординський, питання політології – Василь Маркусь. Ім'я І. Коровицького також серед діяльних співтворців «Енциклопедії українознавства», адже він автор понад 40 гасел-статей про історію церкви і церковний устрій, богослужбову мову і релігійно-церковну пресу, полемічну літературу і видатних діячів церкви (Теофана Прокоповича, митрополита Іларіона, митрополита Стефана Яворського), про Святе Письмо і найранішу нашу літературну пам'ятку «Слово про Закон і Благодать». Низку статей І. Коровицький написав у спів-авторстві з А. Г. Великим, М. Ковалевським, отцями церкви М. Вавриком та І. Патрилом, Б. Боцюрківим і Б. Кравцівим.

В. Шиприкевич про цю гілку діяльності І. Коровицького писав: «Коли проф. В. Кубійович розпочав працю над виданням “Енциклопедії українознавства”, він втягає до співпраці і І. Коровицького. І. Коровицький стає довголітнім співтворцем енциклопедії. Усі статті, чи гасла, що стосуються церковних справ історії церкви чи церковного устрою, так само теми, що торкалися церковнослов'янської мови, переходили через його руки – як автора, кореспондента чи редактора. Ця неоплачувана праця тривала цілий час до закінчення видання. Вже будучи в Америці, він мало не щотижня отримував від проф. В. Кубійовича з Сарселю листи й пакунки зі статтями їхніх авторів для рецензії чи коректи. На усе це треба було відповісти, не затягаючи справи і вислати до Сарселю за свої гроші» [12, с. 164].

Американський період життя І. Коровицького не менш насичений і змістовний. Він був дійсним членом УВАН у Нью-Йорку, належав до Об'єднання письменників еміграції «Слово». 1954 р. виходить друком його повість для юнацтва «Море нам по коліна» під псевдонімом І. Людим. І. Коровицький був редактором різних наукових і художніх видань. Його літературний хист по-особливому розкрився у цілій низці літературно-критичних статей, оглядів, рецензій, відгуків, що публікувались у часописах «Київ» (Філадельфія), «Сучасність» (Мюнхен), «Хорс», «Самостійна Україна» (Чикаго), «Свобода» (Джерсі-Сіті), «Українська літературна газета» (Мюнхен) та ін. Вони стосувались творчості письменників Л. Мосендза, К. Гриневичевої, Т. Осьмачки, Н. Лівницької-Холодної, О. Ольжича, В. Волкова, І. Хмеля,

Керницького, Понеділка, державного діяча і вченого В. Липинського, науковців Д. Дорошенка, О. Лотоцького. У його творчій спадщині – спогади про Д. Яворницького, Д. Маївського, К. Гриневичеву.

У Філадельфії І. Коровицький працював завідувачем теологічного відділу бібліотеки Темпл Університету, був професором, а також організатором і керівником бібліотеки Свято-Софійської духовної семінарії Української православної церкви у Бавнд-Бруку, співробітником Східноєвропейського інституту імені В. Липинського.

І. Коровицький відійшов у вічність 8 червня 1991 р. у м. Філадельфії (США).

Висновок. Безкорисливе служіння рідному народу він проніс упродовж усього життєвого шляху, адже за приклад мав свого вчителя – Івана Огієнка, якому належать ці вистраждані поетичні рядки:

*Найбільше щастя: для Народу
Віддати все своє життя,
Покласти душу за Свободу,
Прийнять за нього й розп'яття.
Що тяжчий хрест за край свій рідний,
Що більша за народ свій жертва, –
Скоріше прийде час побідний,
Й не буде праця наша мертва.*

*Люби свій край, як любиш Бога,
А свій народ, як Матір Божу,
Тобі Голгота – в рай дорога
І терня станеться за рожу.*

Джерела та література

1. Жуків Б. Нищення церков на Холмщині в 1938 р. / Б. Жуків. – Краків : Укр. вид-во, 1940.
2. Енциклопедія Українознавства. Перевидання в Україні. Т. 1. – Львів : НТШ, 1993. – 400 с.
3. Коровицький І. Віще зілля / І. Коровицький. – Львів : [б. в.], 1936.
4. Львівська наукова бібліотека ім. В. Стефаника НАН України. Відділ рукописів (далі – ЛНБ ВР), Пел-59 / п-2.
5. ЛНБ ВР, Пел-105 / п-2.
6. Огієнко І. Історія української літературної мови / І. Огієнко. – Вінніпег : [б. в.], 1949.
7. Ольхівський Б. Іван Коровицький. Віще зілля : [рецензія] / Б. Ольхівський // Ми. – 1937 (осінь). – С. 216–219.

8. Погребенник Ф. На службі рідному народові / Ф. Погребенник // Кур'єр Кривбасу. – 1996. – № 41–42. – С. 34–36.
9. Тарнавський О. Об'єднання українських письменників «Слово» / О. Тарнавський // Слово : зб. укр. письменників : л-ра, мистец., критика, мемуари, док. – Торонто : Об-ня укр. письм. «Слово», 1990. – Ч. 12.
10. Тимошик М. «Лишусь навіки з чужиною...»: Митрополит Іларіон (Іван Огієнко) і українське відродження / М. Тимошик. – Вінніпег ; К. : Наша культура і наука, 2000.
11. Шерех Ю. Третя сторожа : Література. Мистецтво. Ідеології / Ю. Шерех. – К. : Дніпро, 1993.
12. Шиприкевич В. Бл. п. проф. Іван Коровицький / В. Шиприкевич // Літопис Волині. – 1992. – Чис. 17–18. – С. 163–165.

Сташенко Надежда. В координатах судьбы и творчества Ивана Коровицкого. В статье за раритетными документами, материалами проанализированы жизненный и творческий путь ученика И. Огиенко – ученого, писателя, литературного критика, библиографа, представителя украинской диаспоры родом из волынского края – Ивана Коровицкого.

Ключевые слова: Волынь, поэтический сборник «Вещее зелье», «Энциклопедия украиноведения».

Stashenko Nadiya. Within Coordinates of Ivan Korovytsky's Life and Creativity. The research, based on rare documents and materials, carried out in the article is dedicated to life and creativity of I. Ohienko's student – Ivan Korovytskyu, scientist, writer, literary critic, bibliographer, representative of Ukrainian diaspora, who was born in Volyn region.

Key words: Volyn, collection of poems “Vishche zillya”, The Encyclopedia of Ukraine.

УДК 821.161.2: 82-31

Наталія Стецик

СПІЛЬНІ РИСИ ТВОРЧОГО МЕТОДУ ЛЕСЯ МАРТОВИЧА ТА ОСИПА ШПИТКА

У статті розглянуто спільні риси художнього методу талановитих західно-українських письменників кінця ХІХ – початку ХХ ст. Леся Мартовича та Осипа Шпитка. З'ясовано, що спорідненість творчої манери митців зумовлена подібністю їхньої соціально-побутової та творчої форм поведінки, особливостями художньої обдарованості.

Ключові слова: творчий метод, іронія, сарказм, пародійно-гумористичне зображення дійсності, художній психологізм.